

Наталія ЩЕГЛОВА

м. Остроз

ВИТОКИ КІБЕРПАНКУ В СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРІ

Ця стаття містить інформацію стосовно такого культурологічного поняття як кіберпанк. Подаються основні джерела виникнення цього явища, означення самого поняття та основні його різновиди.

This article is about one of the modern cultural notion – cyberpunk. There are some information about the meaning, mane types and sorses of developing.

“Все, що ми можемо зробити з пацюком, можна зробити і з людиною.

А з пацюком ми можемо зробити майже все.

Про це важко думати, але це правда.

І це не зникне, навіть якщо ми закриємо на це очі.

Ось що таке кіберпанк”

(Брюс Стерлінг, есе “Кіберпанк 90х”)

Утопічні образи, які беруть свій початок ще з античності, і є своєрідним втіленням людських бажань кращого життя, ідеального суспільства, продовжили свій шлях і в подальші часи своєрідним розвитком утопічних тенденцій, хоча вони й проявляються у дещо видозміненому вияві антиутопії та постапокаліптики. Якщо утопія – це спроба намалювати майбутнє суспільство на основі заперечення існуючого устрою, а у XVIII – XIX ст. – оспівування минулого, ідеалізація побуту дикарів, їх близькість до природи та уповання на краще майбутнє, то антиутопія (XIX ст.) ґрунтується на гіркому досвіді того ідеального, що оспівували утопісти, зневіра у ньому, виявлення негативних рис, а постапокаліптика (кін. XIX – поч. XX ст.), у свою чергу, показує до чого може призвести цей створений нами бездоганний світ, описує смерть суспільства внаслідок якоїсь глобальної катастрофи і нове відродження тих не бага-

тох, що лишилися. Кіберпанк, як жанр літератури є дещо суміжним із постапокаліптикою, і є найсучаснішим її різновидом в процесі розвитку суспільства. Вони обидва розвинулись із наукової фантастики, тому утопія в сучасній літературі й розглядається поряд чи навіть через призму фантастичного світу.

Як зазначено у Вікіпедії (вільна інтернетенциклопедія), слово “кіберпанк” походить від англ. *cyberpunk*, яке в свою чергу складається з таких слів, як *cybernetics* – кібернетика і *punk* – не-потріб, відходи [5]. Кіберпанк – це жанр наукової фантастики, який звертає свою увагу головним чином на комп’ютери, високі технології та проблеми, що постали в суспільстві у зв’язку зі згубним використанням досягнень технічного прогресу. Іноді кіберпанками називають “іронічних” користувачів мережі Інтернет, а також хакерів. Цей термін вигадав та ввів у використання письменник Брюс Бетке, який у 1980 році написав, а у 1983 видав коротке оповідання “Кіберпанк” [2]. Класиком жанру став Вільям Гібсон, канадський письменник-фантаст, автор роману “Нейромансер” (англ. *Neuromancer* іноді згадується як “Нейромантія”), з виданням якого у 1984 році і пов’язують встановлення кіберпанку як жанру фантастики [4].

У фантастиці можна виділити такі напрями, які пов’язані між собою і мають відношення до кіберпанку. Одним з основних піджанрів фантастики є таймпанк (або клокпанк), який в свою чергу містить сандалпанк, мідлпанк, стімпанк, дизельпанк та кіберпанк. Також існують близькі кіберпанку жанри: біопанк, нанопанк і посткіберпанк [9]. Всі вони мають свій характерний літературний “присмак”.

Артюх А. у статті “Проект кіберпанка в Сети” зазначає, що кіберпанк почав розвиватися завдяки так званій “цифровій, чи інформаційній революції”, яка в свою чергу відповідає за стрімкий розвиток комп’ютерних технологій, за допомогою яких здійснюється швидкісний обмін інформацією. Розширення інформаційних каналів стало можливим завдяки праці “Математична теорія зв’язку” (A Mathematical Theory of Communication, 1948) видатного вченого Клода Шаннона, що сприяло появі комп’ютерної техніки. Осмислення ролі комп’ютера як засо-

ба комунікації стало заслугою філософа та математика, професора Массачусетського технологічного інституту Норберта Віннера. Створивши свою власну наукову школу кібернетичної філософії, Віннер разом із учнями та послідовниками виробив декілька принципових концепцій, які можна розглядати як перші основоположні ідеї майбутньої Мережі та розвитку кібернетичного світу [1]. .

Питання розвитку інформації та техніки і їх роль у соціальних перетвореннях досліджував авторитетний американський соціолог і футуролог Алвін Тофлер. У праці “Третя хвиля” він доводить теорію “інформаційного суспільства” [8], яку, по суті, можна вважати різновидом теорії постіндустріалізму, основи якого заклали американські соціологи З.Бжезинський та Д.Белл. Так, на думку Д.Белла, інформація в інформаційному суспільстві стає домінуючою цінністю: “генерування, обробка і передача інформації стали фундаментальними джерелами продуктивності та влади” [3]. Внаслідок таких змін інформація перетворилася в головний стратегічний ресурс, тому в силу того, як розвивалися інформаційні технології розвивався і кіберпанк.

Також кіберпанк з’явився значною мірою на противагу так званій “гуманістичній фантастиці” [9]. Це пов’язано з тим, що до початку 80-х років XX ст. відбулися вагомі зміни в області інформаційної техніки та біотехнології, котрі не могли бути усвідомленими ветеранами науково-фантастичного жанру. Кіберпанк був спрямований на близьке майбутнє і потребував від читача хорошої обізнаності в питаннях розвитку технологій, комп’ютерних та мережевих, ось чому більшість творів жанру кіберпанк зорієнтовані на молодіжну аудиторію.

Кіберпанк – це суміш кібернетики, що раніше була привілеєм тільки багатих верств суспільства і панку – культурного прошарку кінця 70-х і початку 80-х. Кібер і панк – два раніше несумісних поняття, бо технології часто розглядались як інструмент утистки нижчих класів з боку вищих. Кіберпанк – апофеоз постмодернізму, техносвітогляд, на основі якого можливо створити світ із власної уяви. Якщо абстрагуватися від філософії, то можна стверджувати, що кіберпанк – це стиль життя.

Отож, постійні пошуки людства відповідей на одвічні питання та запити, які спричинювали появу утопії, антиутопії, а пізніше постапокаліптики, зіграли свою роль і при створенні кіберпанку. Тому він ніби і є продовженням утопії, але не в чистому її вигляді, а синтезованої потребами сучасної культури.

Література:

1. Артюх А. Проект кіберпанка в Сети // Искусство кино. – 1999. – № 11.
2. Бетке Б. Кіберпанк. – М., 1980.
3. Белл Д. Социальные рамки информационного общества // Новая технократическая волна на Западе / Под ред. П. С. Гуревича. – М.: Прогресс, 1986. – 330 с.
4. Гибсон В. Нейромант. – М., 1984.
5. Кіберпанк // <http://wikipedia>. (02.01.08).
6. Стерлинг Б. Кіберпанк 90-е // Искусство кино. – 1998. – № 1.
7. Тетерин С. Электро Утопия: мистики и художники в киберпространстве, 2001 // <http://www.teterin.ru> (28.09.07).
8. Тофлер А. Третья хвиля / Пер. з англ. А. Євси. – К.: Всесвіт, 2000. – 453 с.
9. Фантастика // <http://wikipedia>. (02.01.08).